

CPB Memo

Aan: Vaste Tweede Kamercommissie voor Financien

Centraal Planbureau

Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070)3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Arjan Lejour

Datum: 5 oktober 2015

Betreft: vermogensrendementsheffing

De rendementsheffing op financieel vermogen en sommige roerende en onroerende zaken in box 3 is ingevoerd bij de herziening van de inkomstenbelasting in 2001. Daarmee is een sterker onderscheid tussen arbeids- en kapitaalinkomen aangebracht. Het fungeert echter als een vermogensbelasting van 1,2% met een tarief van 30% en een forfaitair rendement van 4%. De administratieve complexiteit van een belasting op daadwerkelijke rendementen was destijds een argument om voor een forfaitair rendement te kiezen.

Naast efficiëntie overwegingen¹ zijn er ook vanuit de draagkrachtgedachte argumenten om vermogensrendementen te belasten in plaats van vermogens. Meer vermogenden sparen meer en beleggen een groter gedeelte in beter renderende, maar vaak ook risicovolle vermogensbestanddelen, zoals aandelen, obligaties en onroerend goed. De langjarige rendementen in Nederland leiden, gegeven de samenstelling van het vermogen, tot een gemiddeld rendement van 3,7% voor de onderste helft van de vermogensverdeling en dit loopt op tot 4,6% voor de top 1% tussen 1990 en 2012 (Floor e.a., 2015).² Daarmee is een forfaitaire vermogensrendementsheffing in feite regressief voor huishoudens boven het heffingsvrije vermogen. Daarnaast beargumenteert onder meer Piketty (2014) in *Kapitaal in de 21ste eeuw* dat huishoudens met hogere inkomens en vermogens ook hogere rendementen halen binnen de verschillende vermogenscategorieën, hoewel hierover weinig empirie voor handen is. Beide constatering kunnen aanleiding zijn voor het belasten van vermogensinkomsten.

Vanwege de digitalisering en de informatievoorziening door banken en andere financiële instellingen aan de Belastingdienst lijkt het argument van administratieve complexiteit zeker voor financiële vermogens aan belang in te boeten. De gegevens over vermogenssamenstelling zijn ook al voor de forfaitaire rendementsheffing

¹ Een belasting op kapitaalinkomen vermindert aan de marge de verstoring op arbeidsinkomen en scholing. Daarnaast vermindert het mogelijke arbitrage met arbeidsinkomen, zie ook Centraal Economisch Plan 2015.

² Floor, E., S. Groot en A. Lejour, 2015, [Het financieel vermogen in box-3: verdeling en belasting](#), CPB Achtergronddocument.

noodzakelijk. Voor een heffing op daadwerkelijke rendementen van financiële vermogens zouden daarnaast ook onttrekkingen en stortingen gedurende het jaar moeten worden bijgehouden. Voor het financieel vermogen worden alle financiële instellingen in de Europese Unie per 2016 al verplicht rente, dividend en vermogensopbrengsten van hun klanten bij te houden. In een aantal Europese landen wordt al langer de feitelijke opbrengst van financiële vermogenstitels, waaronder de vermogenswinst, belast. Voor roerende en onroerende zaken kan een belasting op het rendement wel lastiger uitvoerbaar zijn, zeker als dit het ongerealiseerde rendement betreft.

De gestaffelde rekenrentes die het kabinet voorstelt in de miljoenennota 2016 zijn een compromis tussen administratieve eenvoud en de wens de regressiviteit van de vermogensrendementsheffing teniet te doen. De rekenrentes blijven forfaitaire rendementen, maar het oplopen ervan bij grotere vermogens sluit *gemiddeld* genomen aan bij de hogere rendementen die meer vermogenden behalen. Dit kan op *individueel* niveau sterk afwijken van het daadwerkelijk rendement en draagkracht. Alleen het belasten van feitelijke rendementen biedt hiertegen soelaas.

Bij een belasting op het daadwerkelijke rendement is de effectieve belastingdruk veel constanter dan bij een forfaitair rendement. De laatste kan mogelijk zelfs meer dan 100% zijn, zoals de afgelopen jaren het geval was voor spaarders. Doordat de rendementen volatieler zijn dan het vermogen, fluctueren de belastinggrondslag en de opbrengst ook meer dan bij een forfaitair rendement. In dat geval zouden vermogensverliezen ook aftrekbaar moeten zijn. Daarmee is er meer automatische stabilisatie, gegeven de samenhang tussen conjunctuur en de waarde van financiële titels en onroerend goed.

Als illustratie twee voorbeelden.³ De eerste is een heffing op basis van het daadwerkelijke rendement met een tarief van 30% en onbeperkte verliescompensatie (vanaf 2003). In dat geval blijven de opbrengsten tussen 2008 en 2012 zo'n 60% achter bij de huidige opbrengst, vanwege het lage rendement. Daarnaast veroorzaakt de aandelenportefeuille ook grote volatiliteit van de belastinginkomsten. Vanwege de forse dalingen op de aandelenmarkten in 2008 en 2011 zijn de inkomsten in die jaren ongeveer 80% lager dan in het huidige stelsel. Omdat huishoudens de vermogensverliezen kunnen compenseren met de winsten in andere jaren, worden de verschillen in opbrengsten tussen de jaren nog enigszins gedempt.

In het tweede voorbeeld gebruiken we de langjarige gemiddelden tussen 1990 en 2012 als forfaitaire rendementen op de verschillende vermogensbestandsdelen. Dan

³ Uit Centraal Economisch Plan 2015. Het zijn ex ante effecten waarbij geen rekening gehouden met ontwijking naar het buitenland of andere belastingbases.

stijgen de belastinginkomsten met ongeveer 20%. De precieze jaarlijkse toename schommelt iets vanwege de jaarlijkse andere samenstelling van het vermogen. De varianten laten zien dat de box-3-opbrengst meebeweegt mee met de spaarrente en vooral de aandelenkoersen, meer in overeenstemming met het draagkrachtprincipe. Dit is positief vanuit het oogpunt van automatische stabilisatie, maar ingewikkeld voor budgettaire sturing. Bij feitelijk rendement is de uitvoering ook complexer. Bij eventuele aanpassingen van box 3 is het belangrijk om het evenwicht tussen verschillende belastingen in de gaten te houden om belastingarbitrage te beperken.